

***Statenstuk* 2008-316**

Slotverklaring klimaat- en energiebeleid Noord-Nederland

Voorgestelde behandeling:

- provinciale staten op 19 maart 2008
- fatale beslisdatum: n.v.t.

Voorgestelde status: **B-stuk**

Voorstel van het Presidium van provinciale staten

Inleiding

Op 21 november 2007 hebben de gezamenlijke provinciale staten van Drenthe, Fryslân en Groningen in Leeuwarden een dialoog gevoerd met uiteenlopende experts om over klimaatontwikkelingen en de mogelijke rol van provincies van gedachten te wisselen. Het Energieakkoord dat is gesloten tussen de besturen van deze provincies, aangevuld met de provincie Noord-Holland, en het Rijk was eveneens onderwerp van bespreking.

De discussie betrof met name de mogelijkheden voor een nauwere samenwerking op het terrein van adaptatie (en voortzetting daarvan op het terrein van mitigatie) om zo te komen tot een klimaatbestendige regio. De gezamenlijke staten hebben daarbij een slotverklaring opgesteld, die nu ter bespreking en bekrachtiging aan uw staten voorligt.

De gezamenlijke fracties van GroenLinks hebben in die vergadering een motie ingediend, waarover uw staten eveneens een uitspraak moeten doen.

Advies

De Slotverklaring bekrachtigen.

Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Door betere onderlinge afstemming, samenwerking en regie kan het Noord-Nederlandse klimaat- en energiebeleid effectief gestalte krijgen. Hierdoor worden verdere stappen gezet op weg naar een klimaatbestendige regio.

Argumenten

Er gebeurt in de drie noordelijke provincies al heel veel bij overheden, bij bedrijven, bij kennisinstellingen en bij maatschappelijke organisaties. Er is gezamenlijk ingezet op de klimaat- en vooral de energiedoelstellingen van het Rijk met Energy Valley en met het recente Energieakkoord met het Rijk.

Deze zijn vooral gericht op mitigatie. Adaptatie is echter ook van belang.

Adaptatie en mitigatie vullen elkaar aan én versterken elkaar in het koersen naar klimaatbestendigheid. Investeren in een van beide is onvoldoende effectief; maatregelen om de verdere opwarming van de aarde te voorkomen (mitigatie) zijn even hard nodig als de aanpak van de gevolgen van deze opwarming (adaptatie).

Met de slotverklaring spreken de staten de intentie uit om meer in afstemming en meer in gezamenlijkheid het klimaat- en energiebeleid vorm te geven en daarbij, naast mitigatie, nadrukkelijk aandacht te geven aan adaptatie.

Uitvoering

Financiën

N.v.t.

Monitoring en evaluatie

Vindt plaats in het kader van het programma Klimaat en energie.

Extern betrokkenen

Provincies Groningen en Fryslân

Samenwerkingsverband Noord-Nederland

Communicatie

N.v.t.

Bijlagen

1. Notitie Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio met aangehechte Slotverklaring (met bijlagen).
2. Energieakkoord (tussen EZ, VROM, Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland).
3. Motie van GroenLinks, ingediend tijdens de gezamenlijke vergadering op 21 november 2007.

Assen, 5 maart 2008

Kenmerk: 10/SG/2008002885

Het Presidium van provinciale staten,

A.L. ter Beek, voorzitter

I.M. Rozema, griffier

gm/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van het Presidium van provinciale staten van 5 maart, kenmerk 10/SG/2008002885;

BESLUITEN:

de in de bijlage opgenomen Slotverklaring Noord-Nederland naar een klimaatbestendige regio te bekrachtigen.

Assen, 19 maart 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

gm/coll

Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio

Aanleiding

Klimaatverandering en de mogelijke consequenties daarvan voor landen en regio's, is een thema dat in de afgelopen jaren steeds actueler en urgenter is geworden. De drie noordelijke provincies hebben ieder afzonderlijk in hun beleid aandacht voor maatregelen die anticiperen op klimatologische ontwikkelingen. De drie Noord-Nederlandse Provinciale Staten besteden ditmaal in hun jaarlijkse gezamenlijke vergadering expliciete aandacht aan het thema klimaat en energie. De provincies Fryslân, Groningen en Drenthe willen in de toekomst een klimaatbestendige regio zijn. Dat wil zeggen dat we goed zijn voorbereid op de ontwikkelingen en consequenties die we tegenkomen in deze periode van klimaatverandering.

Het is een gegeven dat het klimaat verandert. Over de mate waarin het klimaat verandert, en de gevolgen daarvan voor onze regio, bestaan verschillende inzichten. Gedeeld inzicht is dat het klimaat meer extremen gaat vertonen, met voor Noord-Nederland perioden van zowel droogte als extreme neerslag en een toename van de temperatuur met daaraan gekoppeld een stijging van de zeespiegel. Momenteel wordt overal ter wereld onderzoek verricht naar de achtergronden van de klimaatverandering; het staat nog niet vast in welke verhouding ons huidige klimaat wordt beïnvloed door menselijk handelen en in welke mate er sprake is van een natuurlijke golfbeweging die de temperatuurwijziging op aarde veroorzaakt. Het staat vast dat wij alleen de activiteiten en de technische mogelijkheden van mensen kunnen beïnvloeden.

Het is noodzakelijk dat we afdoende beleid en maatregelen ontwikkelen om negatieve effecten van het veranderende klimaat voor de Noord-Nederlandse samenleving en omgeving te voorkomen. Daarvoor is het van belang dat we onderzoeken welke invloed de toekomstige klimatologische omstandigheden zullen hebben op de ruimtelijke ontwikkeling en hoe passende maatregelen kunnen worden genomen. Dat we met elkaar de positieve ontwikkelingen en nieuwe kansen pakken die zich in hoog tempo ontwikkelen.

Er gebeurt in de drie noordelijke provincies al heel veel, bij overheden, bij bedrijven, bij kennisinstellingen en bij maatschappelijke organisaties. We hebben gezamenlijk ingezet op een stevige bijdrage aan de klimaat- en vooral de energiedoelstellingen van het Rijk met Energy Valley en met het recente Energieakkoord met het Rijk. Met dit akkoord (bijlage 1) geven we verder invulling aan de voortrekkersrol die het Energy Valley gebied thans op het gebied van (duurzame) energieopwekking en- gebruik enerzijds en energiebesparing anderzijds binnen Nederland vervult.

Het economisch belang van onze regio is sterk vertegenwoordigd in deze keuzes en zal een sturende rol blijven innemen bij de afwegingen die voor het klimaat- en energiebeleid worden gemaakt.

Er is nu behoefte het klimaat- en energiebeleid meer in samenhang te ontwikkelen en te profileren. Kortom: om actief met drie provincies op weg te zijn naar een klimaatbestendige regio.

De basis daarvoor is, zeker voor het mitigatiedeel, aanwezig.

Klimaat- en energiebeleid in het kort: Europa, Nederland, het Noorden

'Klimaat' is een veelbesproken onderwerp dat in zeer snel tempo toenemende aandacht krijgt in vrijwel alle geledingen van de samenleving. Wetenschappelijke inzichten ontwikkelen zich momenteel relatief snel. De resultaten van onderzoeken die de afgelopen periode zijn verricht bieden steeds meer aanknopingspunten en concrete handvatten voor beleid.

Daarmee krijgen bestuurders en beleidsmakers steeds gerichter inzicht in de mogelijke maatregelen die zij kunnen treffen voor het klimaatbestendig maken van hun eigen gebied. Het realiseren van een effectief klimaat- en energiebeleid noodzaakt ons het in samenhang beschouwen van beleidsgebieden, zoals water, ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit, energie

en natuur. Daarvoor is eerst overzicht nodig. Een eerste kader vormt het huidige klimaat- en energiebeleid op internationaal, Europees en nationaal niveau. Daarnaast is het van belang te weten hoe het huidige klimaat- en energiebeleid van de drie Noord-Nederlandse provincies op dit moment gestalte krijgt (bijlage 2) en welke samenwerking er tussen deze provincies is ontwikkeld op dit gebied (bijlage 3).

Naast het zicht op de ingezette politieke koers om de gevolgen van het veranderende klimaat te ondervangen en te beperken, geeft ook kennis over de ontwikkeling van ondersteunend klimaatonderzoek houvast. Een overzicht van het Nederlandse klimaatonderzoek staat in de bijlage 4.

Aanknopingspunten voor verdieping en versterking

Om grip te krijgen op de consequenties van het veranderende klimaat, worden twee type maatregelen ingezet: mitigatiemaatregelen en adaptatiemaatregelen.

Mitigatie gaat over dat wat we kunnen doen om klimaatveranderingen zoveel mogelijk te beperken in snelheid en in omvang, en waar mogelijk tot stilstand te brengen. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. In bestuurlijke zin betekent dat vooral dat men zich richt op het energiebeleid, het transport- en mobiliteitsbeleid, de industrie, het landbouwbeleid en de emissiehandel. Noord-Nederland heeft onlangs de eigen mitigatieinzet bekrachtigd met de ondertekening van het Energieakkoord met het Rijk. Op basis van de ambitie om de leidende energieregio van Noord-West Europa te worden, staat in het Energieakkoord concreet benoemd wat Noord-Nederland gedurende deze kabinetsperiode doet om een forse energiewinst te realiseren.

Adaptatie richt zich op de maatregelen die kunnen worden getroffen om ons aan te passen aan de gevolgen van het veranderende klimaat. Adaptatiestrategieën gaan vooral over de wijze waarop we omgaan met de inrichting van de ruimte. Ruimtelijke ordening staat op dit moment dus centraal. Van daaruit richt de aandacht zich vooral op waterbeheer, landbouw, woningbouw en natuur.

Adaptatie en mitigatie vullen elkaar aan én versterken elkaar in het koersen naar klimaatbestendigheid. Investeren in een van beiden is onvoldoende effectief, maatregelen om de verdere opwarming van de aarde te voorkomen (mitigatie) zijn even hard nodig als de aanpak van de gevolgen van deze opwarming (adaptatie). De vertaling van de meest recente wetenschappelijke bevindingen in beleidsmatige inzichten onderbouwen de gelijktijdige aandacht voor mitigatie en adaptatie als meest kansrijke strategie voor klimaatbestendigheid.

Klimaatverandering is een mondiaal probleem. Adaptatie vraagt om lokale en regionale aanpassingen. De beleidsontwikkeling richt zich daarom vooral op het eigen gebied. Dit in tegenstelling tot mitigatie, waarbij naast regionaal beleid ook strategie en aanpak op mondiale schaal zijn vereist. Op onderdelen is ook voor adaptatie grensoverschrijdende samenwerking nodig, bijvoorbeeld op het terrein van waterbeheer en biodiversiteit.

Dialog met experts

Op 21 november hebben de Statenleden van de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen een open dialoog gevoerd met uiteenlopende experts, om over klimaatontwikkelingen en de mogelijke rol van provincies van gedachten te wisselen. Deze dialoog vond plaats in elf deelsessies over de thema's energie, waterhuishouding, landbouw, bouwen en wonen, natuur, stedelijk klimaatbeleid, ondernemen, mobiliteit, ruimtelijke ontwikkeling, participatie en adaptatie. De inhoud van de gesprekken is benut als inhoudelijke verdieping voor een gezamenlijk debat.

Slotverklaring

De Provinciale Staten van de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen onderkennen de noodzaak van een actief klimaat- en energiebeleid om te werken aan een klimaatbestendige regio Noord-Nederland.

De versterking van de Noord-Nederlandse economie speelt een prominente rol bij de afweging voor de koers van ons klimaat- en energiebeleid.

Onderlinge afstemming, samenwerking en regie zijn belangrijke overheidstaken om het Noord-Nederlandse klimaat- en energiebeleid effectief gestalte te geven in concrete maatregelen. De vraag hiernaar klinkt ook duidelijk in de gesprekken met vertegenwoordigers van organisaties die op hun eigen werkgebied bijdragen aan het klimaat- en energiebeleid van onze provincies.

We willen de op kansen en ontwikkeling gerichte houding waarmee de drie noordelijke provincies 'energie' gezamenlijk hebben geagendeerd en vertaald in actief beleid, als voorbeeld nemen voor de noodzakelijke ontwikkeling van het adaptatiebeleid in Noord-Nederland. Mitigatie heeft in Noord-Nederland al stevig gestalte gekregen met Energy Valley en het Energieakkoord.

Met deze slotverklaring spreken wij de intentie uit om meer in afstemming en meer in gezamenlijkheid het klimaat- en energiebeleid vorm te geven en daarbij, naast mitigatie, nadrukkelijk aandacht te geven aan adaptatie.

In de jaren 2008 – 2010 zetten wij in op de volgende aandachtspunten:

1. Iedere provincie ontwikkelt, versterkt en geeft uitvoering aan de eigen beleidsopgaven op het gebied van klimaat- en energiebeleid, onder meer rondom de beleidsgebieden energie, natuur, ruimte en economie. Om tot de noodzakelijke integrale aanpak van het klimaat- en energiebeleid te komen bevelen wij aan dat elke provincie een coördinerend portefeuillehouder klimaat- energiebeleid aanwijst.
2. De provincies hebben elk al sterk ingezet op mitigatie met het bestaande actieve energiebeleid. Het is nu tijd die positieve lijn krachtig door te trekken en eveneens een effectief adaptatiebeleid te ontwikkelen en daarbij de directie samenhang tussen adaptatie- en mitigatiemaatregelen vorm te geven.
Het adaptatiebeleid bevindt zich in de beginfase van beleidsontwikkeling. De drie Noordelijke provincies inventariseren gezamenlijk welke mogelijkheden er zijn om in het provinciale beleid adaptatiemaatregelen te nemen. De nota geeft het overzicht van de klimaat- en energiedoelen die in onze regio worden nagestreefd, welke provinciale beleidsthema's ze raken en hoe deze ingrijpen op de verschillende beleidsterreinen. Ook wordt inzichtelijk welke afstemming tussen de betrokken beleidsterreinen nodig is om het klimaat- energiebeleid effectief vorm te geven. In kaart wordt gebracht welke sectoren in de samenleving met de Noord-Nederlandse klimaat- en energiedoelen verbonden zijn.
3. Gelet op de discussie met experts vinden de gezamenlijke Provinciale Staten het belangrijk dat de drie Noordelijke provincies kiezen voor het faciliteren van de veranderingen die nodig zijn om een evenwichtig en samenhangend klimaat- en energiebeleid te ontwikkelen. De Provincies richten dit beleid zodanig in dat de rol van de Provincie actief wordt vertaald in het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van partijen en de beleidsmatige ondersteuning van klimaat- en energie-initiatieven in Noord-Nederland. Dit is de rol van 'change agency': de plek waar de lijnen van de activiteiten in de samenleving en het eigen klimaat- en energiebeleid samen komen en waarmee de transitie naar een succesvolle klimaatbestendige regio mogelijk wordt.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 9 oktober 2007
Ons kenmerk 41/5.10/2007012412
Behandeld door de heer J.M.J. Scholte (0592) 36 56 96
Onderwerp: Energieakkoord Rijk en Noord-Nederland

Geachte voorzitter/leden,

In uw vergadering van 20 december 2006 hebt u het manifest De stem van het Noorden vastgesteld. In het manifest heeft Noord-Nederland het kabinet een ambitieus aanbod gedaan om op een aantal thema's, waaronder energie, te komen tot een gezamenlijke aanpak van Rijk en regio.

De passage over energie in het manifest luidt als volgt: *"We bouwen de bijdrage die Energy Valley - in combinatie met het water- en agrocluster - levert aan de internationale energievoorzieningszekerheid, energiebesparing, de transitie naar een duurzame energievoorziening en het nationale klimaatbeleid verder uit."*

De afgelopen maanden hebben wij met het Rijk gesprekken gevoerd over een gezamenlijke aanpak rond het thema Energie. Dat heeft ertoe geleid dat wij gisteren met de minister van Economische Zaken, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de provincies Groningen, Fryslân en Noord-Holland (de regio Energy Valley) een energieakkoord hebben ondertekend.

Met dit akkoord verbinden Rijk en regio zich tot een gezamenlijke inzet rond energiebeleid en -projecten en gebundelde inzet van rijks- en regionale middelen voor de bevordering van energiegerelateerde en energie-innovatieactiviteiten in Noord-Nederland. Tevens worden kansen en knelpunten in de sfeer van infrastructuur en ruimtelijke ordening gezamenlijk opgepakt.

Door een stevige gezamenlijke inzet op onder andere energiebesparing, duurzame energie, biobrandstoffen en duurzame mobiliteit, schone fossiele energie en kennisontwikkeling en innovatie streven wij ernaar om in 2011 minimaal 40 Petajoule duurzame energie en 4 Megaton CO₂-emissiereductie te realiseren. Daarmee levert het Energy Valley-gebied een forse bijdrage aan de realisatie van de klimaat- en energiedoelstellingen van het kabinet in het werkprogramma Schoon en Zuinig.

De komende periode werken wij samen met de andere provincies en het Rijk aan de implementatie van de afspraken in het energieakkoord. Deze worden verwerkt in het Drentse klimaat- en energieprogramma dat begin 2008 aan u wordt voorgelegd.

In de bijlage bij deze brief vindt u de volledige tekst van het energieakkoord.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

J.M. Imhof, secretaris

A.L. ter Beek, voorzitter

Bijlage(n):
mjs/coll.

Ministerie van Economische Zaken

provinsje fryslân
provincie fryslân

PROVINCIE
Noord-Holland

provincie Drenthe

Energieakkoord Noord-Nederland

Ondergetekenden,

1. de Minister van Economische Zaken, handelend als bestuursorgaan,
2. de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, handelend als bestuursorgaan,

Hierna tezamen te noemen: Rijksoverheid,

1. Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, handelende ter uitvoering van hun besluit van 25 september 2007, te dezen vertegenwoordigd door commissaris van de Koningin in de provincie Drenthe;
2. Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân, handelende ter uitvoering van hun besluit van 25 september 2007, te dezen vertegenwoordigd door commissaris van de Koningin in de provincie Fryslân,;
3. Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen, handelende ter uitvoering van hun besluit van 25 september 2007, te dezen vertegenwoordigd door commissaris van de Koningin in de provincie Groningen;
4. Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland, handelende ter uitvoering van hun besluit van 11 september 2007, te dezen vertegenwoordigd door de gedeputeerde voor Milieu en Duurzame Energie in de provincie Noord-Holland;

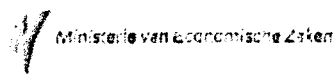
Hierna tezamen te noemen: Noord-Nederland,

Hierna te noemen partijen,

Overwegende dat:

1. Europese en nationale doelstellingen op het gebied van klimaat en energie

- de lidstaten van de Europese Unie zich hebben gecommitteerd tot een CO₂-emissiereductiedoelstelling van 20% in 2020;
- de lidstaten van de Europese Unie in het kader van de Lissabon-afspraken de Europese Unie tot de meest innovatieve economie ter wereld willen maken;
- de Europese Commissie energievoorzieningszekerheid waaronder diversificatie in de brandstofmix (kolen, gas, olie, biomassa) belangrijk acht;
- het Coalitieakkoord van het kabinet zich ambitieuze klimaat- en energiedoelstellingen heeft gesteld, te weten 20% hernieuwbare energie in 2020, een energiebesparingstempo van 2% per jaar, een realisatie van een CO₂-emissiereductie van 30% in 2020 ten opzichte van 1990 bij voorkeur in Europees verband en 10% aandeel van biotransportbrandstoffen;
- premier Balkenende tijdens de Europese top te Brussel in het voorjaar van 2007 heeft aangegeven dat Nederland zich tot koploper op het terrein van CO₂-afvang, -transport en -opslag wil ontwikkelen en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, de provincie Groningen en het energiebedrijf Nuon daartoe op 27 april 2007 een intentieovereenkomst hebben ondertekend teneinde een substantiële bijdrage te leveren aan het realiseren van de ambitieuze

Provincie Drenthe

provinsje fryslân
provincie fryslân

doelstellingen van het kabinet binnen het werkprogramma 'Schoon en Zuinig'.

2. Noord-Nederland als belangrijk cluster van energiegerelateerde activiteiten

- Noord-Nederland de ambitie heeft om onder de noemer van 'Energy Valley' uit te groeien tot dé energieregio van Nederland en Noordwest-Europa;
- Noord-Nederland een sterke positie inneemt in de hele aardgasketen (o.a. de aardgasrotonde), te weten winning, transport, opslag, toepassing, handel, kennis en innovatie en Gasunie en andere aardgasgerelateerde bedrijven de komende jaren hierin enkele miljarden Euro's investeren;
- Noord-Nederland een sterke positie inneemt bij andere energiegerelateerde bedrijfsactiviteiten, zoals aardolieactiviteiten, grootschalige elektriciteitsproductie uit aardgas, kolen en biomassa en aanlanding van elektriciteit, duurzame energieactiviteiten uit wind, biomassa en zon en grootschalige productie van biotransportbrandstoffen;
- Noord-Nederland een sterke energiekennisinfrastructuur bezit met de Rijksuniversiteit Groningen, de Hanzehogeschool met het EnergieKennisCentrum, het Cartesiusinstituut (verbonden aan de Nederlandse Technische Universiteiten), het Van Hall Larenstein Instituut (verbonden aan Wageningen Universiteit en Researchcentrum), het Energieonderzoek Centrum Nederland en vele andere kenniscentra en kennisinstellingen;
- Noord-Nederland met de Stichting Energy Valley een uniek publiekprivaat samenwerkingsverband op energiegebied heeft, dat zich bij uitstek leent om als aanjager en facilitator voor nieuwe energieactiviteiten en innovatieve ontwikkelingen te fungeren.

3. Samenwerking en innovatie

- een eendrachtige samenwerking tussen de Rijksoverheid, regionale overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en burgers een wezenlijke bijdrage levert aan het behalen van de energie- en klimaatdoelstellingen van het kabinet;
- een aanzienlijk deel van de technologie, productiemethoden en toepassingsmogelijkheden van duurzame en schoonfossiele energie in de kinderschoenen staat en daarom uitstekende kansen biedt om door stimulering van innovaties in Noord-Nederland een koploperspositie in te nemen;
- de belangrijkste spelers in Noord-Nederland met betrekking tot energiegerelateerde activiteiten bereid zijn tot actieve participatie in energietransitie.

Komen het volgende overeen:

Artikel 1 Doelstelling van het akkoord

1. De doelstelling van dit akkoord is tweeledig:
 - 1.1. de genoemde kabinetsdoelstellingen op het gebied van klimaat en energie te helpen

realiseren;

- 1.2. de energieregelateerde en energie-innovatieve activiteiten in Noord-Nederland te versterken en te bevorderen waardoor mede een bijdrage kan worden geleverd aan de economische ontwikkeling van Noord-Nederland.
2. Door de ambities in dit energieakkoord uit te voeren hebben de betrokken partijen de intentie om:
 - a. 40-50 PJ duurzame energie en 4-5 Mton CO₂-emissiereductie in 2011 te realiseren in Noord-Nederland.
 - b. 15-20 Mton CO₂ na 2011 in Noord-Nederland te bereiken - waar mogelijk via CO₂-afvang en -opslag - rekening houdend met de omstandigheid dat CO₂-afvang en -opslag zowel op nationaal als Europees vlak nog volop in ontwikkeling is.

Artikel 2 Noord Nederland

1. Noord-Nederland verklaart in te willen zetten op de volgende vijf strategische thema's:
 1. Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie
 2. Duurzame energie
 3. Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit
 4. Schoonfossiele energie: het voorbereiden voor en eventuele realisatie van CO₂-opslag
 5. Kennis en innovatie
2. Noord-Nederland heeft de intentie om de vijf strategische thema's mede in te vullen door het oprichten van drie kenniscentra rond energie-innovatie en het starten van ten minste 15 innovatie demonstratieprojecten.
3. In een bijlage bij dit akkoord is een uitwerking door Noord-Nederland van de vijf strategische thema's gevoegd. Deze bijlage geeft een indicatie van de projecten die Noord-Nederland op dit moment ontwikkeld en gaat ontwikkelen en geeft daarmee een illustratie van de wijze waarop door Noord-Nederland invulling kan worden gegeven aan de doelstelling van dit akkoord. Deze lijst is een momentopname en zal gedurende de looptijd van dit akkoord worden aangevuld en aangepast met nieuwe projecten en beleid.

Artikel 3 Inspanningen van Noord-Nederland

Noord-Nederland spant zich in tot:

1. een gecoördineerde beleidsinzet rond het thema energie vanuit Noord-Nederland en het scheppen van de relevante randvoorwaarden;
2. een gebundelde inzet van de in de provinciale begrotingen vastgelegde regionale middelen, voor zover dit binnen de relevante wettelijke kaders mogelijk is, en een gecoördineerde aanpak binnen de publiekprivate samenwerking in het gebied 'Energy Valley';
3. het betrekken van andere overheden bij de uitvoering van de doelstelling van dit energieakkoord;
4. het oplossen van knelpunten in de ruimtelijke ordening en infrastructuur voor zover dat binnen zijn mogelijkheid en bevoegdheid ligt.

Artikel 4 Inspanningen van de Rijksoverheid

De Rijksoverheid spant zich in tot:

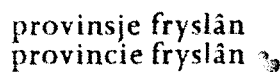
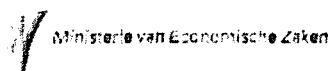
1. een gecoördineerde beleidsinzet rond het thema energie vanuit de Rijksoverheid en het scheppen van de relevante randvoorwaarden;
2. een gebundelde inzet van de in de begroting vastgelegde rijksmiddelen, voor zover dit binnen de relevante wettelijke kaders mogelijk is, met het oog op de bevordering van energiegerelateerde en energie-innovatie activiteiten in Noord-Nederland;
3. het betrekken van de andere departementen bij de uitvoering van de doelstelling van dit akkoord;
4. het oplossen van knelpunten in de ruimtelijke ordening en infrastructuur voor zover dat binnen haar mogelijkheid en bevoegdheid ligt.

Artikel 5 Uitvoering: bestuurlijk en ambtelijk overleg

1. Om de voortgang en realisatie van de doelstelling van dit akkoord te bewaken wordt eenmaal per jaar bestuurlijk overleg gevoerd met partijen onder voorzitterschap van de Minister van Economische Zaken.
2. Het bestuurlijk overleg dient een integrale aanpak rond het thema energie te bevorderen. Het overleg biedt de gelegenheid om kansen en knelpunten te signaleren en oplossingen voor te stellen voor een verbetering van de coördinatie van de verschillende initiatieven rond het thema energie van de Europese Unie, de Rijksoverheid en Noord-Nederland. Voorts zullen bij dit overleg de verschillende initiatieven van de Europese Unie, de Rijksoverheid en Noord-Nederland aan de orde komen zoals programma's en subsidieregelingen als BANS, BLOW, PiD, EFRO, Waddenfonds, Klimaat voor ruimte en Interreg.
3. Daarnaast wordt een ambtelijke werkgroep ingesteld bestaande uit vertegenwoordigers van partijen aangevuld met een vertegenwoordiger van de Stichting Energy Valley. Deze werkgroep komt tenminste eenmaal per twee maanden bij elkaar voor overleg. De vertegenwoordiger van het Ministerie van Economische Zaken treedt op als voorzitter van dit overleg.
4. De ambtelijke werkgroep heeft als taak het bestuurlijk overleg voor te bereiden en de uitvoering van dit akkoord te coördineren. De jaarlijkse agenda van de ambtelijke werkgroep en de verantwoording van de werkzaamheden van de werkgroep worden ter besluitvorming voorgelegd in het bestuurlijk overleg.
5. Partijen kunnen op een later moment besluiten of anderen bij het ambtelijke werkgroep worden betrokken.
6. Om de uitvoering van dit akkoord te bewaken ontwikkelen de partijen in onderling overleg een systeem van monitoring.

Artikel 6 Wijziging, toetreding nieuwe partijen en opzegging akkoord

1. Indien er zich omstandigheden voordoen die van dien aard zijn dat een wijziging van dit akkoord noodzakelijk is, zullen partijen hierover binnen een termijn van twee maanden overleggen. Het akkoord kan alleen worden gewijzigd indien alle partijen daar schriftelijk mee instemmen.
2. Andere partijen, zijnde overheden in de hoedanigheid van bestuursorgaan, kunnen toetreden tot dit akkoord door een schriftelijke verklaring. Een toetredende partij dient de verplichtingen die voor haar uit het akkoord voortvloeien te aanvaarden. Zij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan alle zittende partijen. Zodra partijen schriftelijk hebben ingestemd met het verzoek tot toetreding ontvangt de toetredende partij de status van partij van het akkoord en gelden voor die partij de voor haar uit het akkoord voortvloeiende rechten en verplichtingen.

3. Elke partij kan het akkoord te allen tijde met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden schriftelijk opzeggen, doch niet voordat er overleg tussen partijen heeft plaatsgevonden over de redenen voor de opzegging.
4. Wanneer een partij het akkoord opzegt, blijft het akkoord voor de overige partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten. De overige partijen zullen zich beraden over de gevolgen van de opzegging voor het akkoord.

Artikel 7 Afdwingbaarheid

De tekortkomingen in de nakoming van dit akkoord of van afspraken die daarmee samenhangen zijn niet in rechte afdwingbaar.

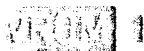
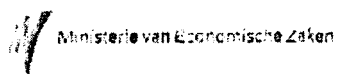
Artikel 8 Inwerkingtreding

Dit akkoord treedt in werking met ingang van de dag van ondertekening door partijen en wordt aangegaan voor de zittingsperiode van dit kabinet. Partijen treden uiterlijk in 2011 in overleg over de voortzetting van dit akkoord.

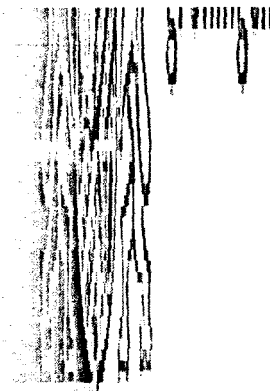
Artikel 9 Publicatie

Binnen twee weken na ondertekening van dit akkoord wordt de zakelijke inhoud daarvan gepubliceerd in de Staatscourant. In de Staatscourant wordt tevens medegedeeld dat het akkoord ter inzage wordt gelegd bij het Ministerie van Economische Zaken, Directoraat-Generaal voor Energie en Telecom te Den Haag en de provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland in de provinciehuizen in respectievelijk Assen, Leeuwarden, Groningen en Haarlem.

Aldus overeengekomen en in zesvoud ondertekend te Oranjewoud op 8 oktober 2007,

provinsje fryslân
provincie fryslân

provincie Drenthe

Minister van Economische Zaken, mevrouw M.J.A. van der Hoeven,

Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, mevrouw J.M.Cramer,

Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, namens deze de commissaris van de Koningin in de provincie Drenthe, de heer A.L. ter Beek,

Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân, namens deze de commissaris van de Koningin in de provincie Fryslân, de heer E.H.Th.M. Nijpels,

Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen, namens deze de commissaris van de Koningin in de provincie Groningen, de heer M.J. van den Berg,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, namens deze de gedeputeerde voor Milieu en Duurzame Energie, de heer A. Moens,

Bijlage bij het energieakkoord: Uitwerking van de vijf strategische thema's

1. Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie:

- Een verbeterde energieprestatie voor alle gebouwen binnen de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen. Het streven is om dit te doen door in samenwerking met gemeenten, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars de EPC-norm voor nieuwbouwwoningen (in huidig Bouwbesluit 0,8) per 2008 aan te scherpen tot 0,5 (en dat voor nieuwe wijken met minimaal 500 woningen aanvullend geldt dat de EPL gelijk aan of groter dan 8.0 moet zijn) en per 2011 tot 0,3, alsmede een overeenkomstige aanscherping van de epc-norm voor utiliteitsbouw. Uitgangspunt is om hierbij gebruik te maken van het Experimenteerartikel duurzaam bouwen (artikel 7a) van de Woningwet. Daarnaast is het streven om in samenwerking met gemeenten, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars tot afspraken te komen om bij herstructurerings- en renovatieprojecten de energie-index¹ van de woning met minimaal twee stappen te verbeteren en de aanwezigheid van energielabels te stimuleren.
- Toepassing van HRe-ketels in 5-10 duizend woningen in Noord-Nederland en ontwikkeling van het SPS (Smart Power Systems concept) tot een commercieel inzetbaar aansturingssysteem voor decentrale energieopwekkers.
- Programmatie van alle geledingen van de gebouwde omgeving, gebruik makend van innovatieve (financierings-)concepten, evenals verdere uitrol van Wonen++² en cv-optimalisatie in Noord-Nederland.
- Toepassing van innovatieve energieopties bij enkele honderden ha glastuinbouw in Fryslân (nabij Sexbierum), Drenthe (Rundedal bij Emmen) en Noord-Holland (Agriport A7).
- Bevordering van ketenefficiëntie in de industrie, bijvoorbeeld door het gebruik van restwarmte en reststromen in Chemiepark Delfzijl, Europark Coevorden-Emlichheim en Emmtec Industry & Business Park te Emmen.

2. Duurzame energie:

- Biomassa:
 - Clusters van middelgrote biomassacentrales in de Eemshaven, Zuidoost-Drenthe, Fryslân en Noord-Holland Noord van in totaal 300-400 MW;
 - Clusters van groen gas-productielocaties, zowel grootschalig (Groningen, Wijster) als kleinschalig (waaronder Leeuwarden, Heerenveen, Zwiggelte, Westerkwartier, Koudum, Wieringermeer) van in totaal 50-100 miljoen m³ groen gas;
 - Opbouw van hoogefficiënte gebruiksnetwerken van groen gas met onderzoek naar

¹ Met Energie-index wordt bedoeld het energie-label (A t/m G) dat een woning op basis van het Besluit Energieprestatie Gebouwen moet hebben, per 1 januari 2008. Dit label is te vergelijken met de labels voor de energieprestatie van bv. koelkasten en auto's, label A wil zeggen zeer energiezuinig en label G zeer energieonzuinig.

² Wonen++ is een project gericht op particuliere bezitters van woningen gebouwd vóór 1985. Met een gerichte aanpak (met o.a. lokatie-analyse, voorlichting, epa en -vrijblijvend- financieringsvoorstel) wordt het voor de eigenaar van de woning gemakkelijk en financieel aantrekkelijk gemaakt te investeren in de energie- en binnenklimaat-kwaliteit van zijn woning. Dit project past goed binnen het landelijk initiatief 'Meer met Minder'.

gecombineerd gebruik van bestaande transportnetwerken voor verschillende energiedragers op diverse locaties in Noord-Nederland.

- Windenergie: Noord-Nederland zijn bereid een aanzienlijk deel van de ambities voor de uitbreiding van het windenergievermogen on- en offshore uit Schoon en Zuinig (2000 MW respectievelijk 450 MW) voor hun rekening te nemen, waarbij het accent ligt op de provincies Groningen en Noord-Holland. Voor wind op land bekijkt Noord-Nederland actief de mogelijkheden in de eigen regio, welke kunnen worden meegenomen in de Landelijke Uitwerking Windenergie.
- Geothermie: winning van diepe aardwarmte (o.a. Assen, Zuidoost-Drenthe en mogelijk Noordwest Fryslân).
- Warmte- en koudeopslag: stimuleren van de uitbreiding van het aantal systemen in de woning- en glastuinbouw.
- Zonne-energie: Het realiseren van innovaties in productietechniek (o.a. gebruik van nieuwe materialen) en toepassing (met name decentrale niet net-gebonden toepassingen waaronder vaar- en voertuigen).

3. *Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit:*

- Biotransportbrandstoffen:
 - Cluster van biodieselproductie-installaties zoals te Emmen (Sunoil Biodiesel), Eemshaven (Biovalue), Heerenveen, Oosterwolde en Harlingen van in totaal tenminste 655 miljoen liter.
 - Cluster van ethanolproductie-installaties te Groningen (Grand Rapids/Cosun) en Wijster (Greennco) van in totaal 300 miljoen liter.
 - Overig, zoals BMCN te Delfzijl (biomethanol 500 miljoen l, uitbreiding in de komende jaren tot maximaal 2 miljard l), en projecten rondom productie van biogas uit reststoffen, injectie in het gasnet en rijden op biogas.
- Duurzame mobiliteit: ambitie om in 2015 in Noord-Nederland 100.000 voertuigen op alternatieve brandstoffen of elektrische aandrijving te laten rijden, inclusief ontwikkeling van de bijbehorende tankinfrastructuur; een deel hiervan zal reeds in 2011 zijn gerealiseerd.

4. *Schoonfossiele energie:*

Vorbereidingen voor en eventuele realisatie van CO₂-opslag en het faciliteren van innovaties op dat terrein ondermeer bij:

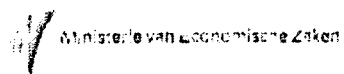
- 50 MW ZEPP-centrale te Drachten en mogelijke vervolgprojecten gebruikmakend van het ZEPP-concept.
- Faciliteren en geschikt maken van de 1200 MW NUON Magnum-centrale voor CO₂-opslag en realisatie van opslag vanaf 2013/14.
- Faciliteren en het geschikt maken van de 1600 MW RWE energiecentrale voor CO₂-opslag en realisatie van opslag vanaf 2013/14.
- Faciliteren van de andere initiatieven met betrekking tot CO₂-afvang, -transport en -(seizoens)opslag in Noord-Nederland, bijvoorbeeld in aquifers, gasvelden, zoutcavernes en zoals ondermeer in de Stroomstudie Zuid-Oost Drenthe wordt onderzocht.

- Mogelijkheden onderzoeken om CO₂ nuttig te hergebruiken in de industrie (bijv. Chemiepark Delfzijl) en de glastuinbouw.

5. Kennis en innovatie

Naast de reeds gerealiseerde kennis- en innovatietrajecten kiest Noord-Nederland voor de volgende aanpak op de strategische energietheema's:

- Oprichting van kennis- en innovatiecentra die primair inspelen op regionale kansen en behoeften en die de potentie in zich dragen om uit te groeien tot centra van (inter)nationale betekenis. Samenwerking tussen bedrijfsleven en bestaande onderwijs- en kennisinstellingen staat hierbij voorop. Voorbeelden van initiatieven (die in voorbereiding) zijn:
 - GrASp – Gas research And Sustainability programme, een multidisciplinair programma dat zich op de volledige gasketen richt en de sterkten van Noord-Nederland op dit terrein bundelt;
 - INES – Innovatiecentrum voor duurzame EnergieSystemen, een samenwerking tussen Gasunie, Hanzehogeschool en TNO waarbij de koppeling tussen gas- en elektriciteitsystemen als basis voor de inpassing van duurzame energie leidend thema is. Uitbreiding met andere partners (ECN, KEMA etc) is voorzien;
 - Katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit, dat zich op de toepassing (voertuigen, tankinfrastructuur etc) van biotransportbrandstoffen richt;
 - ETP – Energietransitieparken, toegepaste technologiecentra die nauw aansluiten bij energie- en industriële activiteiten en die zich op de inzet van biomassa en andere reststromen richten voor de productie van elektriciteit, transportbrandstoffen, warmte, gas en grondstoffen. Mogelijke locaties zijn Delfzijl/Eemshaven, Emmen, Harlingen en Agriport/A7;
 - Bioerefinery Development Centre door o.a. ECN, WUR, RUG, Avebe, VNP, Cosun e.a., gericht op technologieontwikkeling voor het beter benutten van nevenstromen;
 - FRYSEPS- Frysian Solar Energy Products & Services, een onder het Cartesius Instituut opgericht samenwerkingsverband tussen o.a. TU Delft en Noord-Nederlandse bedrijven gericht op innovatieve (productie en-) toepassingen van foto-elektrische zonne-energie;
 - de door Carbohydrate Competence Centre ontwikkelde productinnovatie met koolhydraten als basis;
 - de door LOFAR ontwikkelde sensortechnologie, toepassing van sensortechnologie in o.a. energie- en watergerelateerde onderwerpen, zoals energie en ICT.
- Ontwikkeling van ondersteunende diensten en producten om de valorisatie van nieuwe kennis en innovaties te faciliteren. Daarbij valt te denken aan:
 - oprichting van een 'Energy Valoriser' die als doel heeft om de omzetting van nieuwe kennis en innovaties in concrete producten en diensten te begeleiden en te versnellen. Hieronder vallen professionele begeleiding van starters (businessplannen), huisvesting en financiering;
 - oprichting van clusters van bedrijfsleven (met name MKB) en potentiële gebruikers zoals regionale en lokale overheden die als launching customer kunnen optreden. Een concreet voorbeeld is een cluster van gemeenten, woningbouwcorporaties en bouw- en installatiebedrijven met als doel om op uitgebreide schaal bij bestaande en nieuwe woningen (combinaties van) innovatieve toepassingen en slimme aansturing

Provincie Drenthe

provinsje fryslân
provincie fryslân

- te realiseren. Een ander voorbeeld is de inrichting van complete ketens van productie tot en met eindgebruik van groen gas voor mobiliteit en in de gebouwde omgeving;
- o ondersteuning bij de ontwikkeling van nieuwe product-marktcombinaties door de hele keten heen, teneinde innovaties in kansrijke markten te laten landen. Voorbeelden hiervan liggen in de combinatie energie en ICT en toepassing van zonneënergie-concepten (bijv. in de jachtenbouw);
 - o kennisoverdracht en voorlichting, met name richting MKB en burgers, om hen kennis te laten nemen van nieuwe duurzame ontwikkelingen.

Bijlage 2: IMPRESSIE KLIMAATBELEID DRENTHE, FRYSLÂN EN GRONINGEN

Aan de hand van de Coalitieprogramma's van de drie Colleges van Gedeputeerde Staten, een aantal korte vraaggesprekken met ambtenaren en een aantal relevante stukken, is deze impressie van het 'klimaat- en energiebeleid' van de provincies Fryslân, Drenthe en Groningen gemaakt.

Het klimaat- en energiebeleid bevindt zich nog in de eerste fase van de beleidscyclus, het staat in de startblokken. Klimaat- en energiebeleid omvat vele beleidsterreinen, is divers en nog volop in ontwikkeling. Het is niet mogelijk op deze plek een compleet overzicht van het huidige klimaat- en energiebeleid van de drie provincies te geven, juist omdat het binnen de provincies zelf nog niet onder één noemer te vinden is. Wel wordt binnen elke provincie en ook in de samenwerking tussen de provincies klimaat- en energiebeleid ontwikkeld en worden hiervoor maatregelen genomen. De inzet van het klimaat- en energiebeleid is tweeledig: het is direct bedoeld om verdere klimaatveranderingen te beperken (mitigatie) en om de effecten van de veranderende omstandigheden te ondervangen (adaptatie).

Elk van de drie provincies legt z'n eigen accenten in het huidige klimaatbeleid. Deze komen naar voren in de impressie per provincie.

Natuur

Het beleidsterrein natuur komt in de collegeprogramma's niet specifiek in relatie tot het thema klimaatverandering aan de orde. Verschillende al ingezette processen op dit beleidsterrein hebben wel een nauwe relatie met de verandering van het klimaat. Het gaat hier vaak om de samenhang met water, zoals moeras, nat gebied en andere maatregelen ten behoeve van waterberging of juist manieren om verdroging tegen te gaan. Ook het sturen op de voortgang van het realiseren van de ecologische hoofdstructuur kent een klimaatcomponent.

Een aantal beleidsontwikkelingen op landelijk niveau is nu al of op korte termijn van invloed op de wijze waarop het klimaatbeleid in de provincies verder uitgewerkt kan worden. Hieronder worden de thema's water en ruimtelijke ordening vanwege hun grote relevantie kort aangestipt.

Water

Het landelijk waterbeleid wordt momenteel geactualiseerd in het nieuwe Nationaal Bestuursakkoord Water. Het Rijk werkt hiermee aan een andere benadering van waterveiligheid, en heeft niet alleen oog voor de beheersbaarheid van de kans op overstromingen, maar ook voor de gevolgen van overstromingen. In 2008 wordt de ophanden zijnde Deltacommissie geïnstalleerd. De uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn Water, die bepaalt hoe schoon het water in 2015 moet zijn, is van invloed omdat het direct raakt aan milieumaatregelen die eveneens een klimaat effect hebben. Ondertussen gaat bijvoorbeeld ook het werk van de landelijke Taskforce Management Overstromingen door.

Wet Ruimtelijke Ordening

De nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (Wro), die naar verwachting in juli 2008 van kracht wordt, en het convenant tussen Rijk, IPO en VNG over de onderlinge rolverdeling in ruimtelijke ordening bepalen in hoge mate de sturingsrol van de Provincie in de ruimtelijke ordening.

De provincie kan vanaf medio 2008 gemeenten algemene regels geven. Vindt de provincie dat ze zelf verantwoordelijk is voor een bepaalde ontwikkeling of een gebied, dan kan ze zelf het bestemmingsplan vaststellen.

De drie noordelijke provincies zetten gezamenlijk in op het Actieplan Gebouwde Omgeving.

Provincie Drenthe

Leefomgeving

Drenthe wil de ontwikkelingen rond klimaat en energie en de kernkwaliteiten van Drenthe samenvoegen tot een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor de provincie.

Drenthe wil haar voorsprong als vestigingsregio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder uitbouwen. Milieugezondheid is een belangrijke wegingsfactor

Onderscheidende ambitie

Het Collegeprogramma van de Provincie Drenthe staat op de tweede plaats in een analyse van PriceWaterhouseCoopers naar de meest ambitieuze collegeprogramma's. Deze tweede plaats is voor een groot deel te danken aan het energiebeleid.

Energie

Drenthe koerst op een reductie van 30% van de CO₂-uitstoot in 2020 ten opzichte van 2000.

Vijf B's vormen de leidraad voor het energiebeleid: besparing, biomassa, bedrijven, bewustwording en bodem. Het klimaat- en energiebeleid wordt integraal uitgewerkt.

Inzet is een betere afstemming van vraag en aanbod van energie. Ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en innovatieve besparingsmogelijkheden worden verkend in overleg met het Rijk, gemeenten en marktpartijen. De provincie zorgt voor de toepassing in eigen gebouwen en wagenpark.

Bewustwording

De provincie Drenthe gaat actief de bewustwording over klimaatverandering verbeteren, in het bijzonder bij jongeren. Hiervoor hebben jongeren onlangs gewerkt aan ideeën voor een duurzaam Drenthe 2050.

Wonen

Duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing van nieuwe energiealternatieven worden bevorderd. Bij woningbouw streeft Drenthe naar 30% particulier opdrachtgeverschap en biedt meer ruimte voor experimentele architectuur (landgoederen / bouwen aan monumenten voor de toekomst) en wonen bij water. Deze beleidsinzet wordt samen met gemeenten, woningbouworganisaties, marktpartijen en bewoners gerealiseerd.

Mobiliteit

Duurzaam Veilig stimuleert de ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen die noodzakelijk zijn voor de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. De provincie zal haar voorbeeldfunctie voor de toepassing van innovatieve en energiebesparende maatregelen gestalte geven bij aanleg, beheer en onderhoud van eigen infrastructuur.

Ruimte

De gevolgen van de klimaatverandering voor het waterbeheer, landbouw, natuurontwikkeling en biodiversiteit, worden in de hotspot Klimaat en Landbouw onderzocht door de Universiteit van Wageningen in samenwerking met de SNN-provincies en LTO-Noord.

Ook wordt het effect van klimaatverandering voor de Drentse natuur en recreatie onderzocht.

Drenthe wil het voortouw nemen in de afstemming van de ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie en is actief bezig met onderzoek naar de wisselwerking tussen energietransitie en ruimtelijke ontwikkeling. Hiervoor werkt Drenthe met de Grounds for Change-werkwijze.

Ondergrond

Drenthe denkt in de planologie ook 3D: ruimtelijke ordening gaat ook de diepte in. De ondergrond is producent (van onder meer aardwarmte, drinkwater en gas), opslagruimte (van onder andere CO₂ en afval) en drager (van bijvoorbeeld tunnels en leidingen). Drenthe wil de voortrekkersrol bij de ontwikkeling van kennis en innovatie voor de opslag van CO₂ in de bodem verder uitbouwen en wijst ondergrondse opslag van gevaarlijke stoffen af. Er wordt een innovatieve visie grondwater ontwikkeld.

Water

Water speelt een hoofdrol in het Drentse adaptatiebeleid. Drenthe wil voor 2015 de noodzakelijke maatregelen voor waterberging op orde hebben.

Kennis

Voor de realisatie van de ambities rond klimaat en energie wordt nauw samengewerkt met kenniscentra, bedrijfsleven, MKB en maatschappelijke organisaties. Drenthe wil een kenniscentrum voor duurzame energie. Kennis en innovatie moeten de aandacht hebben in het onderwijs. Het Drents Gilde voor Duurzaamheid wil de nodige kennisontwikkeling binden aan Drenthe door talenten van Hogescholen en Universiteiten in de eindfase van hun opleiding te koppelen aan een expert afkomstig uit bedrijfsleven, overheid of kennisinstelling. Het accent ligt op de relatie tussen duurzame energie en ruimtelijke kwaliteiten.

Provincie Fryslân

Duurzaamheid

Fryslân wil in Nederland voorop lopen in duurzame ontwikkeling en zich hierin onderscheiden door de koppeling met innovatie. Daarvoor is een integrale visie nodig en moet de uitvoering plaatsvinden via verschillende beleidsprogramma's. Deze visie op duurzame ontwikkeling vanwege de gevolgen van klimaatverandering beslaat een breed terrein en zal onder meer ingaan op watertechnologie, duurzame energie, woningbouw, landbouw, mobiliteit, kennis, de voorbeeldfunctie van de provincie, innovatieve projecten.

Klimaat is daarnaast een van de thema's in het provinciale milieubeleid.

Fryslân wil deelnemen aan internationale platforms en zo het internationaal perspectief van duurzame ontwikkelingen, waarin de relatie met ontwikkelingslanden specifiek wordt benoemd, vanuit de voortrekkersrol insteken.

De kernkwaliteiten die de Provincie voor Fryslân onderscheidt, zijn direct gerelateerd aan klimaatthema's. Het gaat hier om landbouw, natuur, landschap en water. Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid op het platteland zijn belangrijke thema's in het provinciale beleid.

Water

Momenteel ontwikkelt Fryslân het derde Waterhuishoudingsplan, dat leidt tot een duurzaam en klimaatbestendig waterbeleid. Fryslân ambieert een voortrekkersrol op het gebied van de integrale (afval)waterketen. Water is gezien de natuurlijke omstandigheden van Fryslân een belangrijk aandachtsgebied voor de Provincie (waarbij naast de lange kustlijn en waterrijke gebieden ook verdroging speelt). Het integraal waterbeheer wordt thematisch ingevuld en is gekoppeld aan functies van water. Water is daarbij volgend aan de functies, zoals landbouw, natuur, recreatie of stad. Uitgangspunt is dat ieder polder z'n eigen peil mag hebben en dat plas/dras mogelijk is. Het Waterhuishoudingsplan komt in afstemming met betrokkenen tot stand.

Er wordt een voorstel gemaakt om de Natte Robuuste Verbindingszone aan te leggen. Hiervoor zijn binnen de Provincie heldere randvoorwaarden vastgesteld en krijgen het zoekproces en maatwerk een belangrijke rol.

Water hub

Fryslân heeft verdergaande ambities op watergebied. De Friese Wateralliantie, een publiekprivate samenwerking met ruim 40 projecten onder voorzitterschap van de Provincie, heeft de ambitie Leeuwarden uit te laten groeien tot de Europese water hub: het beste en grootste geïntegreerde watertechnologiecluster van Europa. Daarmee kan Noord-Nederland zich ontwikkelen tot hotspot met nieuwe economische activiteiten die zijn gebaseerd op schoon water en een vooraanstaande rol spelen bij het ontwikkelen van adaptatie mogelijkheden aan het veranderende klimaat.

Energie

Op dit moment wordt een nieuwe Friese Energienota opgesteld. Fryslân wil bijdragen aan de reductie van CO₂-uitstoot door minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen. Daarbij oriënteert de Provincie zich op decentrale opwekking. Fryslân ziet hierin ook veel kansen voor de werkgelegenheid en opleidingen. De Provincie stimuleert in de uitvoering van de integrale visie Verkeer en Vervoer het gebruik van duurzame brandstoffen en van fietsen.

Fryslân zet in op de bouw van energiezuinige woningen.

Ruimte

Fryslân wil gericht onderzoek doen naar de stand van zaken in bestemmingsplannen met betrekking tot nieuwe woningbouw en bedrijventerreinen. Hiermee (en met de Wro per juli 2008) wil de Provincie bepalen hoe ze met het oog op duurzaamheid kan inspelen op de toekomst.

Zoutwinning

De zoutwinning onder het Friese vastland heeft tot schade aan de bodem en gebouwen geleid door verzakking en dat maakt de provincie onnodig kwetsbaar voor gevolgen van de klimaatverandering.

Fryslân onderzoekt alternatieve zoutwinning onder de Waddenzee, die alleen doorgang kan vinden wanneer hierdoor geen schade ontstaat.

Provincie Groningen

Het POP

Het nieuwe Provinciaal Ontwikkelingsplan (POP) van Groningen dat nu wordt ontwikkeld, besteedt in belangrijke mate aandacht aan klimaatverandering. De mogelijke gevolgen van klimaatverandering en ook van een veranderende energievoorziening op de ruimtelijke ontwikkeling, worden onderzocht. Het vraagstuk heeft directe relaties met waterbeheer, energievoorziening, landbouw, natuur en landschap. De horizon van de scenario's is 2050.

Het Groninger POP is een hotspot van Klimaat voor Ruimte: 'Hotspot klimaatbestendig omgevingsplan Groningen'.

De hoofddoelstelling van het Groninger omgevingsbeleid luidt: 'Duurzame ontwikkeling: voldoende werkgelegenheid en een voor mens en natuur leefbaar Groningen met behoud en versterking van de kwaliteiten van de fysieke omgeving, waarbij toekomstige generaties voldoende mogelijkheden houden om zich te ontplooiën.'

Om beter invloed te hebben op de regionale ruimtelijke ordening wil de Provincie Groningen een actief grondbeleid voeren. Daarvoor wordt de oprichting van een provinciaal grondbedrijf overwogen.

Ondernemen en aanpakken

Groningen wil een ondernemende provincie zijn. Economie en werkgelegenheid zijn belangrijke richtpunten.

Energie

Groningen is dé energieprovincie van Nederland en moet dat ook blijven. Duurzame energie en energie zijn een kans voor de Groninger economie. Dit wordt ook uitgedragen in de Energy Valley-ambitie de noordelijke energiesector te laten uitgroeien tot een economische trekker van nationale en internationale betekenis. Groningen wil de komende jaren verder bouwen met de Energy Valley inzet op thema's als energietransitie en innovatie.

De Provincie is medeoprichter van het Energieconvenant Groningen, samen met de gemeente en marktpartijen, dat nu voor vier jaar wordt verlengd en zich richt op concrete energieprojecten.

Groningen wil een evenredige bijdrage leveren aan de internationale CO2-doelstellingen.

Groningen is tegen de vestiging van een kernenergiecentrale in de provincie en tegen de opslag van kernafval in de bodem.

Delfzijl

Groningen zet in op het versterken van het chemisch cluster, de energie-intensieve industrie en glastuinbouw (?Eems) bij Delfzijl.

De Eemsdelta

De Eemsdelta speelt een essentiële rol in de Groninger ambitie. Dit met de vestiging van een nieuwe energiecentrale van Nuon en het voornemen van RWE en andere (groene-) energiegerelateerde bedrijfsactiviteiten. Groningen heeft de ambitie hier het eerste proefproject in Nederland te starten voor de ondergrondse opslag van CO2.

Biomassa en -vergisting

De Provincie wil doorgaan met de ontwikkeling van nieuwe, duurzame energiebronnen en besparingstechnieken. Energie uit biomassa (suikerbieten, aardappelen, reststromen) en biovergistingsinstallaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren. De Provincie levert inzet met haalbaarheidsonderzoek, makelen en schakelen en het organiserend vermogen.

Windenergie

Groningen haalt ruimschoots de taakstelling die in het kader van de Bestuursovereenkomst Landelijke Opwekking Windenergie is afgesproken. De Eemshaven en Delfzijl zijn uitbreidingsgebieden, waarbij de plaatsing van Groningse windmolens hoger dan 15 meter wordt beperkt tot deze twee locaties. Bij Lauwersoog wil de Provincie geen verdere uitbreiding, over plaatsing bij de N33 wordt nog gediscussieerd.

Bouw

Groningen wil energiebesparende projecten in de bestaande woningbouw steunen, zoals

microwarmtekrachtcentrales en het TELL-project. De Provincie wil de bouw van energiezuinige, of zelfs energieneutrale woningen, actief stimuleren. De provinciale organisatie wil een energiereductie van 2% per jaar realiseren voor de eigen infrastructuur en gebouwen. Dit door onder andere het milieuvriendelijker en veiliger inrichten van de wegen, bijvoorbeeld door een vernieuwend verlichtingssysteem.

Groningen gaat verder met het actief Provinciaal Bouwheerschap en vervult zo in nauw overleg met gemeenten een adviserende en faciliterende rol in het bewaken van de ruimtelijke kwaliteit.

Water

Groningen gaat, samen met de betrokken waterschappen en partners uit Noordzeelanden, innovatieve adaptatiemaatregelen voor de verdediging van de kustzone verkennen. Verzilting komt daarbij ook aan de orde. Tijdens deze collegeperiode zal gekeken worden naar een eventuele aanpassing van de kustzone, zowel binnen- als buitendijks.

Vervoer

De vervoerbedrijven hebben in de overeenkomsten met de Provincie de ruimte gekregen om te experimenteren met duurzame en schone brandstoffen.

Bijlage 3. Groningen, Fryslân en Drenthe: gezamenlijke stappen voor Klimaatbeleid

Energy Valley:

Energy Valley is een publiek-privaat initiatief van de drie noordelijke provincies samen met de NOM en Gasunie om de energie-activiteiten in Noord-Nederland uit te laten groeien tot een cluster van nationale en internationale betekenis. Doel is de economie en werkgelegenheid van Noord-Nederland te versterken door de energieactiviteiten optimaal te benutten.

Het Noorden beschikt van nature over de voorwaarden die Energy Valley een solide basis geven: een groot aantal activiteiten rond aardolie en -gas en alternatieve vormen van energie, evenals een concentratie van kennis van energie en energiebusiness. Energy Valley is dan ook gefundeerd op de pijlers:

- ontwikkeling van duurzame energie (energietransitie);
- uitbouw van de kennisinfrastructuur;
- stimuleren van bedrijfsactiviteiten op het gebied van (conventionele) energie.

Het grote aantal participanten (naast de initiatiefnemers ook gemeenten, de NAM, RUG, SNN, EU, bedrijven, kennisinstituten) binnen Energy Valley staat garant voor een breed draagvlak om tot gezamenlijke inspanningen te komen.

(bron: website provincie Groningen)

Grounds for Change:

In Grounds for Change hebben de Noord-Nederlandse provincies (met twaalf andere organisaties die eveneens aan Energy Valley zijn gelieerd, waarbij de kennis vanuit de RUG, TU Delft en de WUR een belangrijke rol speelde), samen onderzocht hoe Noord-Nederland idealiter als duurzame regio haar ruimtelijke ordening moet vormgeven.

Vanuit het formuleren van beleid van duurzaamheid en inzet van hernieuwbare energiebronnen ontstaan verschillende maatschappelijke afwegingsprocessen die in een nieuwe vorm van samenwerking tot pragmatische en uitvoerbare ruimtelijke inrichtingsplannen kunnen leiden. Hierbij wordt rekening gehouden met de gebiedseigen kwaliteiten. Naast zon, wind, water, aardwarmte en biomassa speelt de aanwezigheid van gas in Noord-Nederland een belangrijke rol.

Energietransitie, de overgang van fossiele brandstof naar hernieuwbare en duurzame energiebronnen, moet een impuls geven aan de noordelijke economie. Vanuit het oogpunt van duurzaamheid wordt gezocht naar het meest optimale gebruik van energie. Door energiecascades te realiseren, wordt energie zo efficiënt mogelijk gebruikt. Hierbij wordt bijvoorbeeld de restwarmte van het productieproces van een bedrijf gebruikt als warmtebron voor een kassencomplex. Er zijn tal van mogelijkheden, waarbij telkens combinaties van energievoorziening, bedrijvigheid en wonen aan elkaar worden gekoppeld. En dat heeft consequenties voor de ruimtelijke ordening.

Energieakkoord

Op 25 september j.l. hebben de drie noordelijke provincies en het Rijk het Energieakkoord Noord-Nederland ondertekend. Noord-Nederland heeft de ambitie dé energieregio van Noordwest Europa te worden. Om dat te bereiken zijn concrete afspraken gemaakt waarbij samenwerking, innovatie en economische ontwikkeling kernbegrippen zijn. Het Energieakkoord stelt voor deze regeerperiode vijf strategische thema's centraal:

- Energiebesparing in de gebouwde omgeving
- Duurzame energie
- Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit

- Schoonfossiele energie
- Kennis en innovatie.

Het Energieakkoord is van groot belang voor de ontwikkeling van Noord-Nederland en de wijze waarop onze regio zich inzet voor het bereiken van klimaatdoelen. Daarom is het akkoord als bijlage toegevoegd, evenals de bijlage bij het energieakkoord zelf waarin de inzet op de vijf strategische thema's is concreet is uitgewerkt.

IPO

In 2008 treedt de nieuwe Strategische Milieu Agenda van het IPO in werking, met een looptijd van vier jaar. Milieu en leefomgeving zijn benoemd als kerntaken van de provincies zijn. De provincies hebben een duidelijke rol als bevoegd gezag en medeoverheid, en een sterke positie bij de vergunningverlening en de handhaving. De komende jaren zullen de provincies zich richten op de volgende speerpunten.

Naast wettelijke taken, zoals luchtkwaliteit, vergunningverlening en handhaving, gaat het om een selectief aantal onderwerpen waarmee de provincies op de kaart kunnen worden gezet. Het zijn onderwerpen die burgers raken en belangrijk zijn in de beeldvorming over provincies. Thema's die hierbij zijn genoemd: duurzame energie, klimaatverandering, gezondheid en het al eerder genoemde duurzame gebiedsontwikkeling.

De onderwerpen energie en klimaat krijgen meer aandacht dan in de voorgaande jaren doordat het IPO deelneemt in het programma Ruimte voor Klimaat. Doel van het project is om klimaatverantwoord ruimtelijk beleid te ontwikkelen. Daarnaast is het IPO partner bij het opstellen van een nationale adaptatiestrategie, samen met verschillende rijksdepartementen en andere overheden. In 2007 wordt gewerkt aan de adaptatieagenda. Hierin ligt de combinatie van strategie en uitvoering, waar de provincies goed in zijn. Provincies willen daarom een sterke stempel drukken op de inhoud van de agenda. Via duurzame gebiedsontwikkeling, integrale aanpak en leren door te doen, kan de adaptatiestrategie concreet worden gemaakt.

(Bron: Programma IPO Strategische Milieu Agenda, PRISMA 2007)

Bijlage 4. Adaptatie-onderzoek en Adaptatieprojecten in Nederland

Klimaat voor Ruimte

Klimaat voor Ruimte is een breed onderzoeksprogramma van de Nederlandse kennisinstellingen op het gebied van de ruimtelijke gevolgen van klimaatverandering. De Vrije Universiteit Amsterdam en Wageningen UR vormen het samenwerkingsverband, waar vanuit het Programma ontstaat. Voor elk onderzoeksproject wordt een consortium van kennisinstellingen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden gevormd voor de implementatie van de projecten. Dit brede draagvlak is voorwaarde voor elk project.

Het onderzoeksprogramma Klimaat voor Ruimte bestudeert de gevolgen van klimaatverandering en manieren om daarmee om te gaan, toegesneden op het ruimtegebruik, ter ondersteuning van de besluitvorming over de toekomstige inrichting van ons land. De onderzoeksresultaten worden aangeboden aan overheden, maatschappelijke instellingen en kennisinstellingen.

Kennis voor Klimaat

Het deze zomer opgestarte onderzoeksproject 'Kennis voor Klimaat' concentreert zich op een aantal Nederlandse gebieden die kwetsbaar zijn voor de gevolgen van klimaatverandering. Voor deze voorbeeldgebieden wordt, op basis van bestaande en nieuw te ontwikkelen kennis, een aanpak ontwikkeld om die gebieden veiliger te maken.

Om concreet te maken welke consequenties de klimaatverandering kan hebben, zal het programma specifiek voor een aantal 'hotspots' kennis ontwikkelen. Hierbij wordt in het bijzonder gezocht naar maatregelen die de veerkracht van de regio, in relatie tot weersextremen, in zowel ecologische als economische zin versterken.

Als onderdeel van dit project wordt een 'Klimaat Kennisfaciliteit' opgericht waar regionale overheden en het bedrijfsleven voor hen relevante klimaatinformatie op maat kunnen krijgen. Ook wordt er kennis uitgewisseld met andere klimaatgevoelige deltagebieden zoals New Orleans en Taiwan. Het gaat bij deze informatie niet alleen om scenario's voor neerslag en temperatuur, maar ook om informatie over de afgeleiden daarvan zoals rivierafvoeren, golfkracht en veranderingen in ecologische omstandigheden.

ARK: Adaptatie Ruimte en Klimaat

ARK is het Nationale Programma voor Ruimtelijke ordening en Adaptatie aan Klimaatverandering. Het is een samenwerkingsverband van de Ministeries van VROM, V&W, LNV, EZ, en het IPO, de VNG en Unie van Waterschappen. ARK wordt gecoördineerd door VROM.

Na de start in 2005 en de ontwikkeling van een politieke instemming met het programma in 2006, is in 2007 gewerkt aan de adaptatiestrategie. Het komende jaar wordt een concrete agenda ontwikkeld.

Op 1 oktober j.l. zag de interbestuurlijke notitie over de Nationale Adaptatiestrategie van Nederland het licht: "Maak Ruimte voor Klimaat". De samenwerkende partijen nemen iedere hun eigen politieke verantwoordelijkheid voor hun eigen beleidsterrein, plannen en projecten die in de strategie aan bod komen. Veiligheid, economie, leefbaarheid en biodiversiteit staan centraal in de Nederlandse adaptatiestrategie.

"Maak Ruimte voor Klimaat" wordt dit jaar nog voorgelegd aan de Tweede Kamer.

Hotspots

Vanuit Klimaat voor Ruimte en Kennis voor Klimaat hebben gebieden en projecten een zogeheten 'hotspotstatus' gekregen. Er zijn drie verschillende soorten hotspots, wat enige spraakverwarring in de hand werkt.

1. Er zijn oorspronkelijk 4 hotspots toegekend vanuit Klimaat voor Ruimte. Het gaat hier om onderzoek naar klimaatsverandering gekoppeld aan dialoog binnen een geografisch afgebakend gebied. Het consortium dat onderzoek doet wordt gedragen vanuit het bedrijfsleven of overheid- het maatschappelijk belang staat voorop.
2. Daarnaast zijn er vanuit Klimaat voor Ruimte een aantal projecten waarbij de nadruk sterker op dialoog dan op onderzoek ligt, hoewel onderzoek zeker ook een rol speelt. Deze projecten worden eveneens hotspots genoemd.
3. 'Kennis voor Klimaat' gaat gerichte adaptatiestrategieën ontwikkelen en heeft daarvoor 8 hotspots aangewezen: regio's die kwetsbaar zijn voor klimaatverandering en waarbinnen in zeer nauwe samenwerking tussen overheden, bedrijven en kennisinstututen de gebiedsgebonden adaptatienoodzaak wordt onderzocht. Met de verworven inzichten worden mogelijkheden voor aanpassing ontwikkeld.

Noord-Nederland kent op dit moment de volgende hotspots:

- POP Groningen (hotspot type 1)
- LTO Noord-Nederland, Universiteit Wageningen, drie noordelijke provincies, Grontmij, waterschappen: Landbouw in Noord-Nederland en de Klimaatverandering (hotspot type 2)
- De Waddenzee (hotspot type 3)
- Droge rurale zandgronden (in grensgebied Drenthe en Overijssel, hotspot type 3)

Impuls-bijeenkomst

Binnenkort vindt de eerste Impuls-bijeenkomst voor Noord-Nederland plaats. Deze komen voort uit de adaptatiestrategie die onlangs door ARK is gepresenteerd. Tijdens de bijeenkomsten worden de Noord-Nederlandse mogelijkheden voor de ontwikkeling van adaptatie geïnventariseerd en in de loop van 2008 zullen de eerste projecten opgestart. Hiervoor wordt samenwerking tussen bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden gezocht. Adaptatie staat op dit moment nog in de kinderschoenen, daardoor is er nog weinig concreet over Impuls-bijeenkomsten te vertellen. Wel staat vast dat ze onder voorzitterschap van de Groninger gedeputeerde Slager plaatsvinden, vanuit zijn functie als voorzitter van de IPO-werkgroep die participeert in ARK.

Motie nr. 1.

MOTIE

Energieneutrale SNN bijeenkomsten

De Staten (*leden*) van Groningen, Drenthe en Fryslân bijeen op 21 november 2007 op de conferentie: " Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio"

constateren dat

- Op 8 oktober het Noorden een energieakkoord getekend heeft met het Rijk waarin uitgesproken wordt dat het Noorden zal inzetten op CO₂ emissiereductie en op gebruik van duurzame energie
- in de notitie "Naar een klimaatbestendige regio", vandaag door de statenleden van de drie provincies besproken, de rol van de provincies wordt gezien als 'change agency'
- in de voorbeeldfunctie als overheid het belangrijk is te laten zien dat men de daad bij het woord voegt

spreken uit dat

deze en de volgende bijeenkomsten van de drie noordelijke provincies in SNN-verband energieneutraal zullen verlopen. Enerzijds door de bijeenkomsten zo energiezuinig mogelijk te organiseren en anderzijds de CO₂ uitstoot te compenseren.

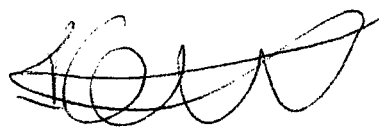
Verzoeken het DB

Dit voornemen vorm te geven door:

1. Voor de bijeenkomst op ~~28~~²¹ november 2007 (uitstoot 4,4 ton CO₂) een compensatiemogelijkheid te kiezen uit bijgevoegd rapport "CO₂-uitstoot en compensatie SNN statenvergadering 2007" van Jansen Milieuvadvis (zie bijlage)
2. Voor komende bijeenkomsten een energiezuinige opzet te maken en de CO₂ uitstoot te compenseren

En gaan over tot de orde van de dag,

GroenLinks Drenthe
GroenLinks Fryslân
GroenLinks Groningen (niet aanwezig)

I. Groeneveld